

Richard Yates s-a născut în 1926, în Yonkers, New York. Părinții săi au divorțat când avea trei ani, iar el și sora lui mai mare au fost crescuți de mama lor, Ruth Yates, care apare ca personaj în multe dintre scrierile sale și a fost modelul pentru Pookie din *Parada de Paște*. A servit în armata americană în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost jurnalist, a scris, pentru o scurtă perioadă în anii '60, discursurile senatorului Robert Kennedy și texte publicitare pentru Remington Rand Corporation. Este, de asemenea, autorul a trei scenarii de film. A predat cursuri de scriere creativă la University of Iowa timp de unsprezece ani, precum și la alte universități americane, printre care Columbia University, Boston University, University of Southern California și University of Alabama. Richard Yates este unul dintre scriitorii asociați cu așa-numita „epocă a anxietății“ din literatura americană de la jumătatea secolului XX. *Revolutionary Road* (1961), primul său roman, a fost nominalizat în 1962 la National Book Award și a fost apreciat de scriitori precum Kurt Vonnegut, William Styron, Tennessee Williams și John Cheever. A fost urmat de culegerea de povestiri *Eleven Kinds of Loneliness* (1962), comparată cu volumul *Oameni din Dublin* de James Joyce. Este autorul a încă opt lucrări, printre care romanele *Disturbing the Peace* (1975), *Parada de Paște* (The Easter Parade, 1976), *A Good School* (1978) și culegerea de povestiri *Liars in Love* (1981). A murit în Spitalul Departamentului pentru Veterani din Birmingham, Alabama în anul 1992.

RICHARD YATES

Revolutionary Road

Traducere din limba engleză și note

BOGDAN PERDIVARĂ

București
2019

UNU

După ce zgomotul repetiției generale se stinse cu totul, membrii trupei Laurel Players rămaseră fără altceva de făcut decât să stea acolo, tăcuți și neajutorați, clipind către reflectoarele aulei goale. Abia dacă mai respirau, urmărindu-l pe regizorul scund și cu figură solemnă cum apare de după rândurile goale de scaune, cum li se alătură pe scenă, cum însfăcă și desface o scară de zugrav și, cățărându-se până la jumătatea ei, se întoarce și le spune, dregându-și vocea de vreo câteva ori, că sunt un grup al naibii de talentat și că e minunat să lucreze cu ei.

– N-a fost o treabă ușoară, le spuse, cu ochelarii aruncând sclipiri severe peste scenă. Am avut o mulțime de probleme pe-aici și, sincer să fiu, mă cam resemnăsem să nu m-aștept la cine știe ce. Dar ascultați la mine. Poate că sună caraghios, dar ceva s-a întâmplat în seara asta. Stând aici în sală, în seara asta, am știut brusc, în adâncul inimii, că pentru prima dată puneti suflet în munca voastră.

Își lăsă degetele de la o mână să alunece peste buzunarul cămășii, vrând să arate astfel ce lucru

simplu, material este inima; apoi își strânse aceeași mână făcând-o pușnă, cu care se bătu rar și fără cuvinte în piept, lăsând o pauză lungă, dramatică, cu un ochi închis și încrețindu-și buza de jos, umedă, într-o grimasă de triumf și mândrie.

— Faceți asta iarăși, mâine seară, zise, și o să avem un spectacol dat naibii.

Cuvintele i-ar fi putut face să lăcrimeze de ușurare. În loc de asta însă, fremătând, aclamară, râseră, își strânseră mâinile și se sărută, apoi cineva se duse după o ladă de bere și se apucă să cânte, strânși în jurul pianului din aulă, până ce veni vremea să se pună de acord cu toții că ar fi cazul să spargă cheful și să încheie noaptea cu un somn bun.

— Ne vedem mâine! își strigă, bucuroși precum copiii, apoi, în drum spre casă, sub lumina lunii pline, descoperiră că-și pot coborî geamurile la mașini și lăsa aerul să pătrundă înăuntru, cu miroslul lui întăritor de pământ reavăn și de flori fragede. Era pentru prima dată când mulți dintre membrii trupei își permiteau să bage de seamă venirea primăverii.

Era în 1955, și totul se petrecea într-o regiune din vestul Connecticutului, unde trei sătucuri supradimensionate fuseseră de curând legate printr-o autostradă largă și gălăgioasă pe nume Route Twelve. Laurel Players era o companie formată din amatori, însă una serioasă, în care se investise, nu glumă, selectată cu grijă dintre adulții tineri ai celor trei așezări, iar aceasta urma să fie întâia ei producție. Iarna toată, adunați în camera de zi a unuia ori a altuia, mai întâi ca să discute cu entuziasm despre Ibsen,

Shaw și O'Neill, apoi pentru alegerea spectacolului, unde fusese desemnată, de o majoritate cu bun-simț, *Pădurea împietrită*¹, după aceea pentru distribuția preliminară, simțiseră cum devotamentul le sporește de la o săptămână la alta. Îl considerau, poate, pe regizor un omuleț caraghios (și într-un fel și era: părea încapabil să vorbească altfel decât cu solemnă seriozitate și-și isprăvea adesea remarcele cu un ușor clătinat din cap care-i făcea obrajii să se vălurească), dar le plăcea de el și-l respectau, crezând în același timp cu totul în lucrurile pe care le spunea. „Orice piesă merită maximumul de care-i capabil un actor“, le spusese odată, iar cu altă ocazie: „Țineți minte asta. Nu montăm o simplă piesă aici. Inițiem o comunitate teatrală, și asta-i un lucru deloc lipsit de importanță“.

Problema era că încă de la început trăiseră cu frica de a nu se face de râs, și-și sporiseră frica astă temându-se s-o admită. La început, repetițiile se ținuseră duminica – mai mereu, se părea, în câte-o după-amiază de februarie sau martie din cele lipsite de vânt, când cerul e alb, copacii negri, iar câmpiile cafenii și movilele de pământ zac goale și moi sub pojghița subțire de zăpadă fleșcăită. Cei din trupă, ieșiți pe felurite uși de bucătărie și șovăind să-și încheie nasturii la paltoane sau să-și tragă mănușile, zăreau atunci o priveliște în care păreau să fie la locul lor doar câteva case vechi și părăginate; proprietatele lor locuințe păreau diafane și nepermanente, aşezate anapoda, de parcă ar fi fost o mulțime de

¹ Piesă din 1935 a dramaturgului Robert E. Sherwood (1896–1955)

jucării lucitoare lăsate afară peste noapte și pe care se puseau ninsoarea. Automobilele nu se potriveau nici ele în peisaj – prea largi, licărind în culori ca de acadele și înghețată, tresăriind cu scârbă la orișice dără de noroi, se tărau umile pe drumurile desfundate care veneau din toate direcțiile pentru a se reuni la bine-implantata bornă rutieră de la Route Twelve. Ajunse aici, mașinile păreau capabile să se relaxeze într-o lume numai a lor, o vale lungă și strălucitoare de plastic colorat, sticlă și oțel inoxidabil – KING KONE, MOBILGAS, SHOPORAMA, EAT – dar, în cele din urmă, trebuiau să întoarcă una câte una și să se înscrie pe drumul de țară șerpuitor care ducea la liceul din centru; trebuiau să tragă pe dreapta și să oprească în parcarea liniștită din afara aulei liceului.

– Bună! își ziceau membrii trupei, sfioși, unii altora.

– Bună!... Bună!

Și, șovători, intrau.

Clădindu-și galosii grei în mormane pe lângă scenă, ștergându-și nasurile cu șervețele Kleenex și încruntându-se la vedere literelor neclare de pe foi, se linișteau apoi unii pe alții cu hohote sonore și se punea de acord, iar și iar, că era timp destul să facă lucrurile să meargă strună. Dar de fapt nu era, și știau asta cu toții, iar dublarea și redublarea numărului de repetiții părușe doar să înrăutățească lucrurile. Mult după ce se făcuse vremea pentru ceea ce regizorul numea „să facem lucrurile să pornească; să-i dăm drumul cu adevărat“, rămăsesese o apăsare înțepenită, informă, neomenesc de grea; își citeau în ochi,

unii altora, mereu și mereu, promisiunea eșecului, îl vedea în înclinările rușinate din cap, în zâmbete atunci când plecau și în graba convulsivă cu care dădeau năvală la mașini și o apucau înspre casă către promisiuni mai puțin explicite ale eșecului, care i-ar fi putut aștepta acolo.

Și, în seara asta, cu douăzeci și patru de ore rămase, reușiseră cumva s-o scoată la capăt. Tulburăți de senzațiile nefamiliale ale machiajului și costumelor în această primă seară caldă din an, uitaseră să le mai fie frică: lăsaseră piesa să se desfășoare și să-i poarte ca un val; și poate că suna caraghios (și ce dacă?), dar își pușeseră sufletul în munca lor. Putea oare cineva să le ceară mai mult?

Publicul, care sosise într-un șir unduitor și ordonat de mașini în următoarea seară, era de asemenea foarte serios. Ca și Laurel Players, era format mai ales din persoane din segmentul mai Tânăr al celor de vîrstă mijlocie, iar oamenii purtau acea îmbrăcămintă atractivă descrisă în magazinele de haine din New York drept Country Casual. Se vedea clar că sunt ceva mai presus de gloata obișnuită, în termeni de educație, slujbă și stare a sănătății, și la fel de clar era și faptul că ei considerau seara respectivă drept una deosebită. Știau cu toții, desigur, și-o și ziceau fără oprire pe măsură ce umpleau sala și-și ocupau locurile, că *Pădurea împietrită* nu era nici pe departe una dintre marile capodopere ale umanității. Dar era, până la urmă, o piesă de teatru onestă, al cărei miez era la fel de valabil azi ca și în anii treizeci („Ba chiar

mai valabil", și tot spunea un bărbat soției sale, care și mușcă buza și încuiuintă din cap, dându-i dreptate, „chiar mai valabil, dacă stai să te gândești“). Lucrul important, totuși, nu era atât piesa, cât compania - curajoasa ei idee, felul plin de speranță în care suna: nașterea unui teatru comunitar cu adevărat bun chiar aici, printre ei. Asta-i adunase în număr îndeajuns de mare încât să umple mai bine de jumătate din sală, și asta-i ținu tăcuți și în tensiune, pregătiți pentru placere, când luminile se micșorară.

Cortina se ridică înfățișând un decor al cărui perete din spate încă se mai zguduia de la impactul cu mașinistul ieșit în ultimul moment de pe scenă, și primele câteva replici fură acoperite de scrâșnete și izbituri accidentale venite dinspre spatele scenei. Aceste mărunte nereguli dovedeau o isterie cresătoare în rândul celor de la Laurel Players, dar de cealaltă parte părură doar să adauge un sentiment de iminență a extraordinarului. Păreau să spună, promițătoare: Stați un pic; încă n-a început cu adevărat. Suntem un pic cam agitați pe-aici, dar rămâneți vărog cu noi. Și îndată nici nu mai fu nevoie de scuze, fiindcă audiența o urmărea acum pe fata care o juca pe eroină, Gabrielle.

Numele ei era April Wheeler, și făcu să se audă, șoptit, cuvântul „încântătoare“, care se rostogoli peste aulă la întâia sa apariție pe scenă. Ceva mai încolo începură să apară ghionturi pline de speranță și șoapte cu „e bună“, și se putură observa chiar ghionturi de mândrie schimbate între cei câțiva care se întâmpla să știe că urmase una dintre școlile vestite

de artă dramatică din New York, cu mai puțin de zece ani în urmă. Avea douăzeci și nouă de ani, era înaltă, cu păr blond-cenușiu, o frumusețe patriciană pe care nici o lumină de scenă amatoricească n-o putea altera și părea că rolul îi vine ca turnat. Nu conta că născuse doi copii și asta-i făcuse un pic cam greoaie șoldurile și coapsele, fiindcă se mișca cu o grație feciorelnică, timidă și senzuală; oricine se nimerea să-i arunce o privire lui Frank Wheeler, Tânărul cu expresie inteligentă, rotund la față ce și mușca pumnii în ultimul rând de scaune, trebuie să și fi spus că arăta mai degrabă ca un pretendent la mâna ei decât ca un soț.

„Câteodată mă simt de parcă aș fi acoperită de lumiște scânteietoare“, spunea ea, „și aș vrea să ies și să fac ceva cu totul nebunesc și minunat...“

În culise, îngrămădiți și ascultând, ceilalți actori simțiră deodată că o adoră. Sau cel puțin se pregăteau să adore, chiar și cei care acuzaseră din când în când aroganța ei de la repetiții, fiindcă, pe neașteptate, devenise singura lor speranță.

Cel care interpreta rolul principal masculin apăruse în dimineață aceea cu un soi de gripă intestinală. Intrase în teatru cu febră mare, insistând că se simte suficient de bine încât să continue, dar cu cinci minute înainte de ridicarea cortinei începuse să vomite la el în cabină, iar regizorul nu avusesese de ales și trebuise să-l trimítă acasă și să preia el însuși rolul. Toată istoria se petrecuse atât de repede, că nimeni nu mai avusesese timp să anunțe înlocuirea; câțiva dintre actorii cu roluri mici nu aflară măcar

despre asta până ce nu auziră vocea regizorului pe scenă, în lumina reflectoarelor, rostind cuvintele familiare pe care le-ar fi așteptat spuse de alt bărbat. Juca bine emoția și emitea fiecare replică cu o înăltare de ton semiprofesionistă, dar nu era nici o îndoială că arăta aiurea în rolul lui Alan Squier – îndesat, pe jumătate chei și complet incapabil să vadă fără ochelari, pe care refuzase să și-i pună pe scenă. Din momentul intrării îi făcuse pe actorii cu roluri secundare să se întrerupă unii pe alții și să nu mai știe unde le e locul, iar acum, în mijlocul unui monolog important din primul act, despre propria inutilitate – „*Da, creieri fără rost; zgomot fără sunet; formă fără substanță*“ –, una din mâinile sale aflate în plină gesticulație răsturnase un pahar cu apă care inundase masa. Încercase să salveze situația cu un chicotit și câteva replici improvizate – „*Vedeți? Iată cât de nefolositor sunt. Stai, să te ajut să ștergi.*“ –, dar restul monologului fusese compromis. Virusul catastrofei, ce pândise amenințător în săptămânilor din urmă, erupsese acum și se întinsese de la bărbatul ce vomita neajutorat până ce infectase toată distribuția, dar nu și pe April Wheeler.

„Nu ți-ar plăcea să fii iubit de mine?“ spunea ea.

„Da, Gabrielle“, rosti regizorul, lucind de sudoare.
„Ar trebui să-mi placă să fiu iubit de tine.“

„Crezi că-s atrăgătoare?“

Piciorul regizorului, sub masă, începu să se bâțâie în sus și-n jos, mișcat de talpa încordată ca un arc.
„Sunt vorbe mai bune decât asta pentru ceea ce ești.“
„Atunci de ce nu începem cu asta măcar?“

Se străduia de una singură și prestația îi slăbea vizibil, de la o replică la alta. Înainte de sfârșitul primului act publicul putea spune, și la fel puteau și cei din trupă, că și pierduse concentrarea, aşa că, repede, deveniră cu toții jenați din cauza ei. Începuse să alterneze gesturi false, teatrale, cu imobilitate și pumnii înclestați; își ținea umerii înălțăți, țepeni și, în ciuda machiajului gros, puteai să vezi cum dogoarea umilinței îi înroșește fața și gâtul.

Atunci intră, păsind apăsat, Shep Campbell, Tânărul inginer roșcat și mătăhălos care-l juca pe gangster, pe Duke Mantee. Întreaga companie își făcuse încă de la început griji din cauza lui Shep, dar el și cu soția, Milly, care ajutase la scenografie și făcuse publicitate, erau oameni atât de entuziaști și de prietenoși că nimeni n-avusese inima să propună înlocuirea lui. Rezultatul acestei indulgențe, și al vinovăției neliniștite a lui Campbell, era, acum, că uitase una dintre replicile de bază, spusese alta cu o voce atât de repezită și de slabă că nu fusese auzită dincolo de-al saselea rând și se purtase nu tocmai ca un neleguit, ci mai degrabă ca un vânzător politic de la băcănie, cu capul plecat, mâncile sufletește și tot tacâmul.

La antracăt, audiența se răspândi să fumeze și începu să se preumele în grupuri stânjenite pe coridoarele liceului, examinând gazeta de perete și ștergându-și palmele umede de pantalonii croiți pe picior și de grațioasele fuste de bumbac. Nici unul nu voia să se întoarcă și să suporte și cel de-al doilea și ultim act, dar o făcură cu toții.

La fel făcură și membrii trupei, al căror sigur gând, la fel de clar ca și sudoarea de pe fețe, era, acum, să scape de afacerea asta păguboasă cât mai iute cu putință. Și totul continuă, parcă, ore întregi, un test dur și îndelungat de rezistență, timp în care prestația lui Alice Wheeler fu la fel de proastă ca și a celorlalți, dacă nu și mai rău. La apogeu, când indicațiile de scenă cer ca intensitatea scenei morții să fie punctată cu focuri ce se aud din afară și cu rafale din automatul lui DUKE, Shep Campbell își trase rafalele atât de lipsit de precizie, iar focurile din culise se auziră atât de tare, încât cuvintele îndrăgostișilor se pierdură într-o hârmălaie fumegândă. Cortina căzu în sfârșit, milostivă.

Aplauzele, nu foarte puternice, fură suficient de lungi, voit, pentru a permite două întoarceri la rampă: prima, care-i prinse pe cei de la Laurel Players în plină mișcare, îndreptându-se spre ieșirile scenei, îi făcu să se întoarcă și să se ciocnească unii de alții, și a doua, care-i înfățișă pe cei trei actori din rolurile principale într-un scurt tablou al dezolării umane: regizorul bătând miop din pleoape, Shep Campbell arătând, pentru prima dată în acea seară, suficient de fioros, și Alice Wheeler, paralizată într-un zâmbet de complezență.

Apoi luminile se aprinseră, fără ca nimeni din aulă să știe prea bine ce expresie să-și ia și ce să spună. Vocea nesigură a doamnei Helen Givings, agenta imobiliară, putea fi auzită repetând „Foarte drăguț“ din nou și din nou, dar cei mai mulți erau tăcuți și țepeni, frământând în mâini pachetele de

țigări în timp ce se ridicau și se îndreptau spre ieșirile laterale. Un elev de liceu eficient, angajat în acea seară să ajute cu luminile, sări pe scenă cu un scârțait de teniși și începu să-i strige instrucțiuni unui partener nevăzut, aflat undeva sus, printre sforile de la cortină. Rămase să pozeze în lumina reflectoarelor cu bună știință, reușind să-și mențină în umbră cea mai mare parte din coșurile lucioase de pe figură, în vreme ce-și răsucea cu mândrie trupul, arătând că uneltele meseriei de electrician – cuțit, patent, roto-coale de cablu – erau prinse într-o legătură de piele unsuroasă cu aspect profesionist, lăsată să atârne pe unul din cracii strâmti ai nădragilor. Apoi reflectoarele se stinseră cu un clic, băiatul ieși pe neobservate, iar cortina se transformă într-un zid inform de catifea verde, roasă și cu dâre de praf. Nu mai era nimic de văzut, în afară de fețele presate una în alta ale celor din public, care se înghesuiau prin pasajele laterale și-apoi prin ușile principale.

Neliniștiți, cu ochii holbați, doi câte doi, arătau și se mișcau de parcă o evadare calmă și ordonată din respectivul loc ar fi devenit una din nevoile strințente ale vieților lor; de parcă n-ar fi fost, până la urmă, capabili să mai trăiască până ce nu ieșeau din rumoarea valurilor roz de extenuare, de pe pietrișul zgrunțuros al parcării, până ce nu scăpau spre cerul negru ce se-ntindea la nesfârșit spre înălțimi, spre sutele de mii de stele.